

Rapport 807

Eldres behov Muligheter for næringslivet

BENT ASLAK BRANDTZÆG OG AUDUN THORSTENSEN

Tittel: Eldres behov. Muligheter for næringslivet

Rapport nr.: 807

Forfatter(e): Bent Aslak Brandtzæg og Audun Thorstensen

Dato: 14.02.2024

ISBN: 978-82-336-0660-2

ISSN: 2703-7894

Prosjekt: Hva bruker de penger på, eldre som vil bo lenge hjemme og ha økt livskvalitet?

Prosjektleder: Bent Aslak Brandtzæg

Oppdragsgiver(e): Sandefjord kommune

Telemarksforsking
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf.: +47 35061500

Forord

Utredningen er gjennomført på oppdrag fra Sandefjord kommune, og arbeidet er gjennomført fra slutten av november 2023 til begynnelsen på mars 2024. Viktige datakilder for kartleggingen av Eldres behov og muligheter for næringslivet har vært to fokusgruppeintervjuer og en spørreundersøkelse til eldre i aldersgruppen 65-85 år.

Ved Telemarksforskning har Bent Aslak Brandtzæg vært prosjektleder og stått for mesteparten av arbeidet. Audun Thorstensen har bidratt med analyser av demografi og befolkningsutvikling. Rebekka Svartebekk Myhrer har bistått i arbeidet med gjennomføring av fokusgruppeintervjuer. Norstat har stått for gjennomføring av spørreundersøkelsen, men Telemarksforskning har hatt ansvar for utforming av spørreskjema, analyse og rapportering.

Vår hovedkontaktperson i Sandefjord kommune i forbindelse med gjennomføringen av prosjektet har vært næringslivs koordinator Anne Grethe Bakken. Vi vil takke for et godt samarbeid i forbindelse med gjennomføringen. Vi vil også benytte anledningen til å takke de som har stilt opp på fokusgruppeintervju, deltatt på spørreundersøkelsen og bidratt med annen relevant informasjon.

Bø, 22. mars 2024

Bent Aslak Brandtzæg

Prosjektleder

Innhold

Forord	3
Sammendrag	7
Formål.....	7
Overordna utfordringer og muligheter knyttet til demografisk endringer.....	7
Dagens boligsituasjon blant eldre i Sandefjord	8
Tilgang til familie og tilbud i nærmiljøet.....	8
Forhold som er viktige for å sikre god livskvalitet	9
Behov for å flytte.....	9
Sammenfattende vurderinger. Muligheter for næringslivet	9
1. Innledning	11
1.1 Formål med utredningen	11
1.2 Gjennomføring.....	11
2. Kort om kunnskapsstatus	13
2.1 Tidligere arbeid i Sandefjord	13
2.2 Nasjonale føringer og forventinger	14
2.3 Demografiske utviklingstrekk	15
3. Resultater fra spørreundersøkelse og fokusgruppeintervjuer	17
3.1 Nåværende boligsituasjon.....	17
3.2 Behov for tilpasninger av nåværende bolig.....	18
3.3 Familiesituasjonen.....	19
3.4 Tilgang til familie og tilbud i nærmiljøet.....	20
3.5 Hva vil være viktig for god livskvalitet?.....	23
3.6 Behov for å flytte	25
3.7 Sammenligninger med andre undersøkelser	27

4. Sammenfattende vurderinger. Muligheter for næringslivet	29
4.1 Aldersvennlige boliger.....	29
4.2 Teknologiske løsninger	30
4.3 Hjemmetjenester og omsorgstjenester	30
4.4 Sosiale møteplasser og aktiviteter.....	31
4.5 Transporttjenester.....	31
4.6 Bruk av eldre som ressurs.....	31
Referanser.....	33

Sammendrag

Formål

Etter kommunesammenslåingen av Sandefjord, Andebu og Stokke har nye Sandefjord kommune jobbet aktivt for å skape et aldersvennlig samfunn. Det er et inkluderende og tilgjengelig lokalsamfunn som fremmer aktiv aldring. Dette er gjort gjennom handlingsplanene «Leve hele livet i Sandefjord» og «Handlingsplan for aldersvennlige Sandefjord».

Denne utredningen har som formål å skaffe økt kunnskap om de eldres behov og hva de som konsumenter vil kjøpe av varer, tjenester, aktiviteter og boformer for økt livskvalitet og for å kunne bo lenger i egen bolig. Mer konkret dreier dette seg om behov knyttet til bl.a. handel, servering, reiseliv, kultur, transport, bolig, håndverktjenester, besøkstjenester, teknologiske hjelpemidler og andre tjenester. Kunnskapen om hva de eldre trenger for å få økt livskvalitet og mulighet til å bo lenger i egen bolig, skal benyttes til å vise hva næringslivet kan utvikle av nye produkter og tjenester.

Utredningen er basert på gjennomgang av eksisterende erfaringer/litteratur, to fokusgruppeintervjuer og en spørreundersøkelse til innbyggere i aldersgruppen 65–85 år. Fokusgruppemøtene ble holdt i Andebu og Sandefjord og omfattet 6–7 deltakere med spesiell kjennskap til eldre og deres behov. Spørreundersøkelsen ble gjennomført som en representativ utvalgsundersøkelse blant innbyggere i Sandefjord i aldersgruppen 65–85 år. Spørreundersøkelsen ble gjennomført med bruk av telefonintervjuer, og Norstat hadde ansvar for gjennomføring av disse intervjuene.

Overordna utfordringer og muligheter knyttet til demografisk endringer

Andelen eldre i Norge vil øke i årene framover. I Meld. St. 24 (2022–2023) «Felleskap og meistring – Bu trygt heime» presenterer regjeringen en samlet innsats for et mer aldersvennlig samfunn preget av åpenhet, trygghet og fellesskap. Meldingen har fire innsatsområder: Levende lokalsamfunn, boligtilpasning og -planlegging, kompetente og myndiggjorte medarbeidere, og trygghet for brukere og støtte til pårørende. Målene er at eldre kan bo trygt hjemme, og at behovet for helse- og omsorgstjenester blir utsatt gjennom bedre planlegging, styrket forebygging og mer målrettede tjenester.

De ulike nasjonale helsepolitiske føringene innen helse og omsorg peker klart i retning av mer kommunalt ansvar, økt krav til effektivitet, økt krav til kvalitet, bedre brukertilpasning og bedre samhandling mellom tjenester. Det er samtidig en forventning om at kommunene skal satse på forebygging og tidlig innsats, og legge til rette for å redusere innbyggere sin avhengighet av kommunale helsetjenester i fremtiden. Disse nasjonale føringene bør være forankret i planleggingen og organiseringen av hvordan kommunen utvikler sitt tjenestetilbud i årene som kommer. Å redusere innbyggernes behov for kommunale helsetjenester i fremtiden kommer til å bli viktig i arbeidet fremover. Dette kan gjøres på flere måter, blant annet gjennom økt satsing på velferdsteknologi og digitalisering, heltidskultur og forebyggende arbeid.

En økende andel eldre gir også muligheter for næringslivet. Flere eldre i befolkningen vil representere et økende marked, ofte referert til som "the silver economy". Eldre forbrukere utgjør ofte en kjøpesterk gruppe, men blir ikke nødvendigvis sett på som en fokusgruppe ved utvikling av nye produkter og tjenester. Det har derfor vært av interesse å se nærmere på hva slags behov eldre i Sandefjord har, og hvordan næringslivet også kan bidra til å dekke disse behovene.

Fram mot 2050 tilsier framtidige befolkningsprognoser at andelen i aldersgruppen 67 år og eldre i Sandefjord vil øke med ca. 70 prosent, noe som tilsvarer en økning på ca. 8200 personer. Den største økningen vil komme blant de som er 80 år eldre. Her vil økningen være på ca. 166 prosent, noe som tilsvarer ca. 5300 personer. Denne utviklingen vil føre til at andelen i yrkesaktiv alder, sammenlignet med andelen 67 år og eldre, synker fra 3,3 til 1,8 i 2050. Det viser at kampen om arbeidskraften vil tilspisses ytterligere i årene som kommer, og understreker behovet for å finne løsninger som gjør at eldre kan klare seg lenger hjemme uten behov for offentlige tjenester.

Dagens boligsituasjon blant eldre i Sandefjord

Spørreundersøkelsen viser at 83 prosent av innbyggerne i aldersgruppen 65–85 år eier sin egen bolig. 55 prosent bor i enebolig/frittliggende hus, mens 28 prosent bor i leilighet/blokk/bygård. Blant den første gruppen er det 40 prosent som oppgir at de bor i bolig med livsløpsstandard, mens det i den andre gruppen er 77 prosent. Her ser vi også at andelen som bor i bolig med livsløpsstandard, øker med økende alder. I aldersgruppen 80–85 år er 69 prosent som bor i bolig med livsløpsstandard, mens det i den yngste aldersgruppen (65–69 år) er kun 39 prosent. Blant de som ikke bor i bolig med livsløpsstandard, er det 59 prosent som sier de ikke vil oppgradere. Resten vurderer det eller er usikre.

Tilgang til familie og tilbud i nærmiljøet

Jevnt over rapporterer de eldre om god tilgang til familie, kollektivtransport, dagligvare, apotek, helse- og omsorgstjenester, velværetilbud, kulturopplevelser og fritidsaktiviteter der de bor. Stort sett er det godt over 80 prosent som svarer at de har lett tilgang på dette. Unntaket er tilgang på kollektivtransport, hvor andelen som rapporterer om lett tilgang, ligger på 78 prosent, men en del lavere for kvinner (73 prosent). Den eldste aldersgruppen har også mindre tilgang på familie. Det har nok sammenheng med at en større andel i denne gruppe har flyttet til mindre og mer lettstelte leiligheter, samtidig som det er flere enslige i denne gruppen. Av varer, tilbud og aktiviteter som nevnt over, blir det sett som spesielt viktig å ha god tilgang på helse- og omsorgstjenester (47 prosent), dagligvare (46 prosent) og apotek (35 prosent) i årene som kommer. Ellers er det mellom 20 og 30 prosent som også trekker fram de andre tilbudene som er nevnt. På et åpent spørsmål om det er andre ting som det er viktig med tilgang til, er det flest (fire prosent) som trekker fram naboer/venner/møteplasser/sosialt felleskap.

For å kunne benytte seg av ulike varer, tjenester og tilbud, er man avhengig av transport. Samlet sett er det 20 prosent som sier at tilgang på transport er et hinder for å komme seg rundt i området der de bor, men andelen som opplever dette som et problem, øker med økende alder. I aldersgruppen 80–85 år er det 31

prosent som opplever tilgang på transport som hinder for å komme seg rundt. Vurderingene av tilgangen til ulike tilbud og aktiviteter ser ut til å henge sammen med tilgangen på transport.

Forhold som er viktige for å sikre god livskvalitet

Undersøkelsen inneholder spørsmål om hvordan respondentene vurderer viktigheten av en del faktorer for å kunne ha god livskvalitet når de blir eldre. Av de faktorene som er listet opp, er det hjelp til å kunne få gjort nødvendige oppgaver i det daglige (måking, strøing, hagearbeid, rengjøring, vedlikehold og handling) samt hjelp med transport, som kommer på topp. Ca. tre av fire nevner dette. Ellers er det 66 prosent som peker på hjelp med å benytte teknologi, digitale og elektroniske løsninger. Rundt 60 prosent mener det er viktig med tilgang på serveringssteder og møteplasser som passer for eldre, og bo i blandet bomiljø med folk i alle aldre. Rundt 45 prosent ser det som viktig å ha tilgang på ferie- og fritidsreiser tilpasset eldre og ha tilgang på felleslokaler med beboere på egen alder. På et åpent spørsmål om det er andre ting det er aktuelt å bruke penger på for å ha god livskvalitet, er det mange av de samme tingene som trekkes fram, men det er verdt å merke seg at det her er klart flest (17 prosent) som svarer at de vil bruke penger på reiser og ferier. Kun halvparten av disse mener det er viktig med ferie og fritidsreiser tilpasset eldre. Dette har nok sammenheng med at andelen som vil bruke penger på reiser og ferier, er klart størst i de yngste aldersgruppene (43 prosent).

Behov for å flytte

I Sandefjord er det samlet sett for aldersgruppen 65–85 år 21 prosent som sier det er aktuelt å flytte for å kunne bo lenger i egen bolig og/eller få økt livskvalitet, 21 prosent er usikre, mens det er 58 prosent som svarer et klart nei. Flyttetilbøyeligheten er naturlig nok mindre blant de som bor i leilighet/blokk/bygård og allerede har bolig med livsløpsstandard, sammenlignet med andre boformer. Blant de som svarer ja på at det er aktuelt å flytte, er det 60 prosent som bekrefter at de ville hatt råd til å kjøpe boligen de ønsker seg. Dette viser at finansiering kan være en utfordring for en betydelig andel av de som trenger ny bolig for å kunne bo lenger hjemme. Gjennom fokusgruppeintervjuene ble det også påpekt at det er behov for bedre informasjon til eldre slik at de har bedre forutsetninger for å kunne planlegge alderdommen.

Sammenfattende vurderinger. Muligheter for næringslivet

Undersøkelsen i Sandefjord samsvarer godt med en tilsvarende undersøkelse Ipsos gjennomførte våren 2023 blant medlemmene i Huseierne og Pensjonistforbundet om Eldres boligbehov og hvordan de ønsker å bo. Det tyder på at boligsituasjonen for eldre i Sandefjord, og framtidige behov ikke skiller seg vesentlig fra situasjonen i andre deler av landet.

For å sikre at eldre kan bo lenger hjemme og opprettholde god livskvalitet, er det flere tiltak næringslivet kan bidra med. Avslutningsvis i rapporten blir det sett nærmere på følgende punkter:

- Utvikling av aldersvennlige boliger
- Teknologiske løsninger
- Hjemmetjenester og omsorgstjenester
- Sosiale møteplasser og aktiviteter
- Transport
- Bruk av eldre som ressurs

Det vil framover være behov for oppgradering av eksisterende boliger og bygging av nye leiligheter med livsløpsstandard. Når det gjelder tekniske løsninger, kan det omfatte mange forskjellige ting, bl.a. smart-husteknologi, trygghetsalarmer og helseovervåkningssystemer. En stor andel uttrykker at det vil være behov for hjelp med å benytte teknologi og digitale og elektroniske løsninger i hjemmet. Konkret nevnes hjelp med installasjon, behov for kurs/opplæring, hjelpetiltak og bedre veiledning tilpasset eldre, enklere løsninger for netthandel og bestilling av mat, mer brukervennlige løsninger for bank- og forsikringstjenester, samt enklere løsninger for virtuell digital kommunikasjon med familie og venner.

En stor andel melder om behov for hjelp til måking, strøing, hagearbeid, rengjøring, vedlikehold og handling for å kunne ha god livskvalitet når de blir eldre. Her er det behov for tettere samarbeid mellom kommunen, næringslivet og frivilligheten for å koordinere, informere og formidle tjenester. Forsøket dørterskel-tjenester som Posten og KS har satt i gang, kan være et bidrag i den forbindelse.

Næringslivet kan bidra med aktiviteter, arrangementer, kafeer, serveringsteder, velværetilbud og andre opplevelsestilbud tilpasset eldre. Det gjelder også ferie- og fritidsreiser tilpasset eldre. Hele 45 prosent mener det er viktig med tilbud om slike ferie- og fritidsreiser.

Tilgang på transport er en utfordring for en del eldre. Det gjelder spesielt for den eldste aldersgruppen som ikke har tilgang på egen bil. For næringslivet kan det derfor ligge muligheter i å bidra med bedre transportløsninger. Dette kan inkludere tilrettelagte busser, drosjer eller samkjøringstjenester som gjør det enklere for eldre å komme seg rundt.

Til slutt kan det ligge muligheter for næringslivet ved å se på eldre som ressurs og ikke bare mottakere av varer og tjenester. Det er klart at med en økende andel eldre, og økt knapphet på arbeidskraft, kan det være en fordel om man klarer å tilrettelegge arbeidslivet slik at man klarer å beholde eldre arbeidstakere lenger. Det finnes i dag eksempler på vikar- og bemanningsbyråer som satser på eldre arbeidstakere, og som også kan yte tjenester til andre eldre som har behov for bistand. I en tid med økende andel eldre, økt forsørgerbyrde, knapphet på arbeidskraft og behov for at eldre skal klare seg lenger hjemme, kan utvikling av fleksible løsninger for at eldre som ønsker det skal kunne bidra lenger i arbeidslivet, være en fordel både for samfunnet og næringslivet som helhet.

1. Innledning

1.1 Formål med utredningen

Utredningen har som formål å skaffe økt kunnskap om de eldres behov og hva de som konsumenter vil kjøpe av varer, tjenester, aktiviteter og boformer for økt livskvalitet og for å kunne bo lenger i egen bolig. Mer konkret dreier dette seg om behov knyttet til bl.a. handel, servering, reiseliv, kultur, transport, bolig, håndverkertjenester, besøkstjenester, teknologiske hjelpemidler og andre tjenester.

Kunnskapen om hva de eldre trenger for å få økt livskvalitet og mulighet til å bo lenger i egen bolig, skal benyttes til å vise hva næringslivet kan utvikle av nye produkter og tjenester.

1.2 Gjennomføring

Utredningen er basert på gjennomgang av eksisterende erfaringer/litteratur, to fokusgruppeintervjuer og en spørreundersøkelse til innbyggere i aldersgruppen 65–85 år.

Det ene fokusgruppeintervjuet ble holdt i Andebu herredshus. Her var det seks deltakere som deltok. Blant disse var det tre politikere (FrP, Ap og KrF), én representant fra Håndverk- og industriforeningen (SHIF), én representant fra Røde Kors og én representant fra Møylandsenteret i Andebu.

Det andre fokusgruppeintervjuet ble holdt i Sandefjord. Her var det sju deltakere. Her deltok én representant fra Helse og omsorg i Sandefjord kommune, én representant fra eldrerådet, to politikere (SP og H), én representant fra eiendomsseksjonen i Sandefjord kommune, én representant fra frivilligheten i Sandefjord kommune og én representant fra byggenæringen.

I begge kommunene var det lagt vekt på utfordringer og behov knyttet til eldre i kommunen som helhet, mens det i Andebu ble forsøkt lagt vekt på eldres behov i spredtbygde områder. I Sandefjord ble det lagt større vekt på behovene i sentrumsområdene. Hovedspørsmålene var som følger:

- Hvordan er bosituasjonen blant eldre i dag, og hva slags behov har de i fremtiden?
- Hvilke varer, tjenester og aktiviteter trenger eldre tilgang på for å kunne bo lenger hjemme og ha god livskvalitet?
- Hvordan kan næringslivet bidra for å ivareta eldres behov for varer, tjenester, aktiviteter og boformer?

Møtet i Andebu ble gjennomført 12.12.2023, mens møtet i Sandefjord ble gjennomført 14.12.2023. Møtene ble holdt på kveldstid og hadde to timers varighet. Telemarksforskning stilte med to representanter, én som ledet møtet og én som noterte ned synspunkter og innspill fra deltakerne.

Etter å ha summert opp innspillene fra møtene ble det i siste halvdel av januar gjennomført en spørreundersøkelse rettet mot innbyggere i aldersgruppen 65–85 år. Denne spørreundersøkelsen omfattet 600 intervjuer og ble gjennomført av Norstat AS, og hvert intervju hadde en tidsramme på fem minutter. For å

kunne vurdere om situasjonen i Sandefjord skiller seg vesentlig fra situasjonen blant eldre ellers i landet, ble det lagt inn noen spørsmål som er sammenlignbare med en lignende undersøkelse foretatt av Ipsos våren 2023 (Ipsos 2023).

Blant de som har svart på undersøkelsen, er 47 prosent menn (284) og 53 prosent kvinner (316) (jf. Tabell 1). Det er i samsvar med den faktiske fordeling av menn og kvinner i denne aldersgruppen i Sandefjord kommune. Fordelingen på ulike aldersgrupper ligger også tett opp til den faktiske fordelingen i kommunen.

Tabell 1. Fordeling på kjønn og alder blant respondentene som inngår i målgruppen.

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Mann	47%	100%		48%	50%	47%	43%
Kvinne	53%		100%	52%	50%	53%	57%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Med tanke på geografisk representativitet har vi også undersøkt hvordan respondentene fordeler seg på de gamle kommunene. Her fordeler svarene seg på 6,9 prosent fra Andebu, 17,9 prosent fra Stokke og 75,3 prosent fra Sandefjord. SSB har tilgjengelige data på grunnkrets nivå for aldersgruppen 67 år og eldre. Her ligger tilsvarende fordeling på henholdsvis 8,2, 14,8 og 77 prosent. Selv om denne aldersfordelingen ikke er helt i samsvar med aldersfordeling for målgruppen som inngår i undersøkelsen, indikerer denne sammenligningen at undersøkelsen er rimelig representativ når det gjelder geografisk fordeling av respondentene.

Resultatene som framkommer gjennom fokusgruppeintervjuene og spørreundersøkelsen, har vi forsøkt å sammenholde med annen forskning på området.

2. Kort om kunnskapsstatus

2.1 Tidligere arbeid i Sandefjord

Dagens Sandefjord består av de tidligere kommunene Sandefjord, Andebu og Stokke kommuner. Sammenslåingen skjedde allerede fra 1.1.2017, og kommunene ble derfor omtalt som «frontløpere» i kommunereformen. Telemarksforskning gjennomførte på oppdrag fra KS en kartlegging av erfaringer med, og lærdom fra denne sammenslåingsprosessen som kunne ha overføringsverdi for andre kommuner som skulle i gang med tilsvarende prosesser (Brandtzæg et al. 2017).

I etterkant av kommunesammenslåingen har man i nye Sandefjord gjennomført utredninger og sett nærmere på hvilke utfordringer kommunen vil kunne få med å dekke behovene til en økende andel eldre innbyggere. Samtidig med at utviklingsarbeidet i Sandefjord pågikk, lanserte regjeringen reformen «Leve hele livet – en kvalitetsreform for eldre» (Meld. St. 15 (2017–2018)). Her var det tydelige forventninger om at kommunene skulle forberede seg på demografiutfordringene ved å utarbeide egne planer i tråd med reformen. For å understreke at Sandefjords lokale handlingsplan var sammenfallende med reformens intensjon og innhold, fikk kommunens lokale handlingsplan navnet «Leve hele livet i Sandefjord» (Sandefjord kommune 2019).

Siden 2018 har kommunalområdet helse, sosial og omsorg arbeidet med å implementere tiltakene i planen og innføre nye måter å jobbe på. I august 2021 ble ny plan for perioden 2021–2025 vedtatt. Tiltakene som i stor grad var gjennomført, ble tatt ut, mens nye tiltak ble lagt til. Gjeldende handlingsplan for Leve hele livet i Sandefjord (2021–2025) inneholder 27 tiltak.

Ved behandlingen av «Leve hele livet i Sandefjord» ble det politisk vedtatt at Sandefjord skal arbeide for å bli et aldersvennlig samfunn. Et aldersvennlig samfunn er et inkluderende og tilgjengelig lokalsamfunn som fremmer aktiv aldring, og dette er noe som kommer hele befolkningen til gode.

I Sandefjord ble det kjørt en bred prosess for å utarbeide «Handlingsplan for aldersvennlige Sandefjord», som ble vedtatt i 2022. Her blir et aldersvennlig samfunn beskrevet som et samfunn der eldre kan ferdes, bruke nærmiljøet, bo hjemme lengst mulig, ha aktiviteter de har lyst til å delta på, at de kan komme seg dit, at de kan unngå ensomhet og sosial isolasjon, og at de kan bidra som den ressursen de er.

Handlingsplanen tar utgangspunkt i nasjonale innsatsområder for aldersvennlige lokalsamfunn og kunnskap om viktigheten av disse. Innsatsområdene er:

- Bolig
- Transport
- Medvirkning og kommunikasjon
- Samfunnsdeltagelse
- Fysisk aktivitet, uteområder og universell utforming

2.2 Nasjonale føringer og forventinger

I Meld. St. 24 (2022–2023) «Felleskap og meistring – Bu trygt heime» presenterer regjeringen en samlet innsats for et mer aldersvennlig samfunn preget av åpenhet, trygghet og fellesskap. Meldingen har fire innsatsområder: Levende lokalsamfunn, boligtilpasning og -planlegging, kompetente og myndiggjorte medarbeidere, og trygghet for brukere og støtte til pårørende. Målene er at eldre kan bo trygt hjemme, og at behovet for helse- og omsorgstjenester blir utsatt gjennom bedre planlegging, styrket forebygging og mer målrettede tjenester.

I stortingsmeldingen «Bu trygt heime» blir også næringslivets betydning trukket fram. Det blir pekt på at eldre, som alle andre, ønsker god tilgang til butikker, kafeer, kulturtilbud og ulike servicefunksjoner. Digitale eller fysiske barrierer, som betalingsløsninger eller manglende tilgjengelighet, kan gjøre det vanskelig å mestre vanlige hverdagsrutiner, som for eksempel handling. Tap av sanser som hørsel og syn kan gjøre det vanskelig å bruke fellesområder. Mange av barrierene skyldes lite brukervennlig design og produkter som ikke er tilpasset eldre forbrukeres behov. For personer med demens kan svekket hukommelse og dårlig orienteringsevne gjøre hverdagslige aktiviteter krevende. Utforming og fargebruk spiller en rolle for et inkluderende samfunn der alle kan delta på like vilkår.

Videre peker stortingsmeldingen på at flere eldre i befolkningen representerer et økende marked, ofte referert til som "the silver economy". Eldre forbrukere utgjør ofte en kjøpesterk gruppe, men blir ikke nødvendigvis sett på som en fokusgruppe ved utvikling av nye produkter og tjenester. En utredning som ble utført på oppdrag fra EU-kommisjonen (Technopolis & Oxford Economics 2018), viste at «The Silver Economy» har stor betydning, selv i en global makroøkonomisk sammenheng. Framover forventes det at befolkningsaldringen vil gjøre denne økonomien stadig mer innflytelsesrik som kilde til etterspørsel i hele EU. Slik sett er det viktig at næringslivet har kunnskap om behovene og mulighetene som ligger der. Utredningen fra Technopolis & Oxford Economics (2018) viste at eldre, sammenlignet med yngre, bruker en uforholdsmessig stor andel av helsetjenester, samtidig som de også bruker mer på rekreasjon og kultur (kanskje som refleksjon av økt tilgjengelig fritid) og innredning og husholdningsvarer (kanskje som refleksjon av høyere eierandeler).

I stortingsmeldingen «Bu trygt heime» blir det vist til at når flere eldre skal bo hjemme, vil private tjenestetilbud, som renhold og praktiske tjenester, bli stadig viktigere. Som eksempel på utvikling av slike tjenester vises det bl.a. til forsøket med utvikling av «dørterskel-tjenester» som er et samarbeid mellom KS og Posten.¹

Dørterskeltjenesten har sin bakgrunn i at KS og Posten Bring AS inngikk en samarbeidsavtale våren 2021 om å utforske hvorvidt ulike aktører, på tvers av både sektorer og forvaltningsnivåer, sammen kan skape velferd på nye måter i lokalsamfunnene. Posten er en del av porteføljen *Demografifutfordringene* i KS *Partnerskap for radikal innovasjon*² og hovedprosjektet *Velferd* er en fellesoppgave³. Her ønsker man å utforske nye måter å skape velferd på, mobilisere ressursene som finnes i samfunnet og legge til rette for verdiskaping

¹ <https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/partnerskap-for-radikal-innovasjon/den-demografiske-utviklingen/posten-og-ks-er-pa-dorterskel-i-asker/>

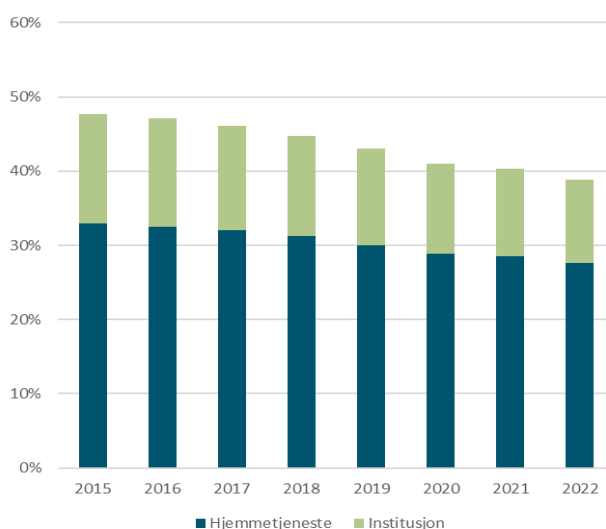
² <https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/partnerskap-for-radikal-innovasjon/om-partnerskap-for-radikal-innovasjon/>

³ <https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/partnerskap-for-radikal-innovasjon/den-demografiske-utviklingen/velferd-er-en-fellesoppgave/>

på nye og positive måter, både hos innbyggerne, i næringslivet, blant ideelle og frivillige, i academia og i kommunene selv. Målet med disse tjenestene er ikke å overta kommunens helse- og omsorgsoppgaver, men være et supplement og kanskje utsette enkelte behov for slike tjenester. Tjenesten kan også fungere som et bindeledd mellom eldre, kommunen og leverandører av varer og tjenester som de har behov for.

Foreløpige erfaringer med dette forsøket er positive. I kartleggingsprosjektet i Sandefjord er det nettopp økt kunnskap om hva eldre trenger for økt livskvalitet og for å kunne bo lenger i egen bolig, som står i fokus, og hvilke muligheter det gir for utvikling av produkter og tjenester i næringslivet.

Tendensen på landsbasis er at flere eldre over 80 år klarer seg selv uten kommunale tjenester (jf. Figur 1). I 2022 hadde i overkant av 60 % i denne aldersgruppen ikke kommunale pleie- og omsorgstjenester. Det blir stadig færre mottakere av hjemmetjenester og institusjon.

Figur 1 Eldre over 80 år med kommunale pleie- og omsorgstjenester fra 2015–2022.

Stadig flere eldre over 80 år tar ansvar for egen bolig, flere eldre flytter til egnede boliger med universell utforming, og flere eldre tar opp lån. De kommunene som lykkes best på dette området, jobber bevisst med å legge til rette for en helhetlig boligpolitikk for eldre. På dette området må både kommunen og private aktører samarbeide for å sikre tilstrekkelig tilgang til hensiktsmessige boliger med ulike fellesfunksjoner og mulighet for både å leie og eie slike leiligheter selv. Familieomsorgen vil kunne bli betydelig redusert i årene framover, noe som vil kunne bety at det blir nødvendig med mer innsats fra kommunen, frivillige og resten av lokalsamfunnet. Redusert familieomsorg vil øke betydningen av andre sosiale nettverk. Det blir viktig med en lokalisering og utforming av boliger som gir mulighet for sosial deltakelse.

2.3 Demografiske utviklingstrekk

Nasjonale analyser viser at mange kommuner, og spesielt distriktskommuner, vil få betydelige utfordringer knyttet til drift og utvikling av tjenestetilbudet som følge av reduksjon i folketallet kombinert med flere eldre og færre i yrkesaktiv alder (Brandtzæg et al. 2019, Generalistkommuneutvalget 2023). Vi ser også at tilsvarende utfordringer gjør seg gjeldende i sentrumsområder og spredtbygde områder internt i større og

mer sentrale kommuner. Tabell 2 viser antall innbyggere 67 år og eldre i 2023 i Sandefjord og prognoser for antall eldre i 2050. Tabellen viser utviklingen for Sandefjord samlet og i de gamle kommunene.

Vi ser at økningen er klart størst i gamle Sandefjord når det gjelder faktiske tall, men økningen er likevel betydelig større i Andebu og Stokke dersom vi ser på prosentvis vekst. Det bekrefter som tidligere nevnt at utfordringene knyttet til eldrebølgen er størst i de mindre sentrale områdene av landet.

For Sandefjord som helhet tilsier prognosene en vekst mot 2050 for aldersgruppen 67 år og eldre på 70,2 prosent. Det tilsvarer en økning på ca. 8200 personer. I antall er økningen størst i Sandefjord, men den prosentvise økningen er større i Stokke og Andebu. Den prosentvise økningen vil være henholdsvis 63 prosent i gamle Sandefjord, 80 prosent i Stokke og 116 prosent i Andebu. Den prosentvise veksten vil være spesielt stor for aldersgruppen over 80 år. Her vil veksten for nye Sandefjord som helhet være 166 prosent, mens den for Andebu vil ligge på 239 prosent.

Det er klart at geografiske forhold kan gi utfordringer når offentlige tjenester skal ytes. Det er utvilsomt mindre gunstig, både praktisk og økonomisk, å drive hjemmebaserte tjenester i kommuner med spredt bebyggelse sammenlignet med mer sentraliserte kommuner. Forutsetningene, behovene og muligheten for å kunne bo lenger i egen bolig, kan også være forskjellig som følge av ulike typer boformer og tilbud i nær-områdene.

Tabell 2 Antall 67 år og eldre i 2023 og 2050 (M-scenariet fra Telemarksforsking).

	2023			Endring 2050 (personer)			Endring 2050 (%)		
	67 år og eldre	67-79 år	80 år og eldre	67 år og eldre	67-79 år	80 år og eldre	67 år og eldre	67-79 år	80 år og eldre
Andebu	958	716	242	1 114	535	578	116,3	74,7	238,8
Stokke	1 725	1 284	441	1 381	500	881	80,1	38,9	199,8
Sandefjord	9 001	6 475	2 526	5 711	1 824	3 887	63,4	28,2	153,9
Sandefjord kommune	11 689	8 475	3 214	8 202	2 859	5 342	70,2	33,7	166,2

De demografiske endringene med økende andel eldre vil også gi økt forsørgerbyrde. For nye Sandefjord som helhet vil andelen i yrkesaktiv alder sammenlignet med andelen 67 år og eldre synke fra 3,3 til 1,8 i 2050. Det viser at kampen om arbeidskraften vil tilspisses ytterligere i årene som kommer, og understreker behovet for å finne løsninger som gjør at eldre kan klare seg lenger hjemme uten behov for offentlige tjenester.

Tabell 3 Forsørgerbyrde (20-66 år/67 år og eldre).

	Forsørgerbyrde (20-66 år/67 år og eldre)	
	2023	2050
Andebu	4,1	2,1
Stokke	3,6	1,9
Sandefjord	3,2	1,8
Sandefjord kommune	3,3	1,8
Hele landet	3,8	2,3

3. Resultater fra spørreundersøkelse og fokus-gruppeintervjuer

3.1 Nåværende boligsituasjon

I Sandefjord eier de fleste i aldersgruppen 65–85 år sin egen bolig (83 prosent), mens ni prosent er andels-/aksjeeiere (jf. Tabell 4). Kun åtte prosent leier bolig. Det er ikke noen forskjell i tilbakemeldingen ut fra kjønn, men vi ser andelen selveiere går noe ned blant den eldste aldersgruppen (80–85 år), og at andelen som leier, øker noe.

Tabell 4 Eier eller leier du/dere boligen du bor i?

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Er selveier	83%	83%	82%	85%	84%	82%	77%
Er andels-/aksjeeier (bor i borettslag, aksjebolig el.)	9%	9%	10%	7%	11%	9%	10%
Leier	8%	8%	8%	9%	5%	9%	12%
Leier i eldrecenter/bofelleskap/omsorgsbolig							
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabell 5 viser at samlet sett er det klart flertall som bor i enebolig/frittliggende hus (55 prosent). Videre følger leilighet/blokk/bygård med 28 prosent, to eller flermannsbolig (ni prosent og rekke- eller kjedehus (8 prosent).

Tabell 5 Hvilken hustype bor du i?

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Enebolig/frittliggende hus	55%	60%	51%	61%	59%	51%	46%
Rekke- eller kjedehus	8%	6%	9%	9%	8%	9%	1%
To- eller flermannsbolig	9%	8%	9%	9%	8%	9%	9%
Leilighet/blokk/bygård	28%	24%	30%	20%	25%	31%	43%
Uten fast bopel							
Annet	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Andelen menn som oppgir at de bor i enebolig/frittliggende hus, er noe høyere enn for kvinner. Motsatt er det høyere andel kvinner som sier de bor i leilighet/blokk/bygård. Ellers er det verdt å merke seg at andelen som bor i enebolig/frittliggende hus synker tydelig med økende alder. Andelen som bor i enebolig/frittliggende hus, er 15 prosent lavere i aldersgruppen 80–85 år sammenlignet med aldersgruppen 65–69 år. Andelen som bor i rekke- eller kjedehus, er også lavere. Andelen som bor i leilighet/blokk/bygård er imidlertid 23 prosentpoeng høyere i den eldste aldersgruppen. Dette understreker behov for enklere boformer etter hvert som man blir eldre. Her ser vi også at andelen som bor i bolig med livsløpsstandard, øker med økende alder (jf. Tabell 6). I den eldste aldersgruppen er det 69 prosent som bor i slik bolig, mens det kun er 39 prosent i aldersgruppen 65–69 år. Kun 40 prosent av de som bor i enebolig/frittliggende hus, har bolig med livsløpsstandard. Blant de som bor i leilighet/blokk/bygård, er denne andelen 77 prosent.

Tabell 6 Bor du i bolig med livsløpsstandard? (Hvor nødvendige rom og funksjoner er samlet på ett plan og hvor boligen er tilgjengelig for rullestolbrukere)

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Ja	51%	51%	51%	39%	46%	58%	69%
Nei	50%	50%	49%	61%	54%	42%	31%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

3.2 Behov for tilpasninger av nåværende bolig

Gjennom fokusgruppeintervjuet i Andebu blir det pekt på at mange eldre gjerne bor i dårlig tilpassede hus bygget på 50–60-tallet, med trapper og dørstokker. Det er derfor behov for ombygging av boliger dersom man skal tilrettelegge for aldersrelaterte funksjonsnedsettelse og gjøre det lettere for eldre å bo lenger hjemme.

Dersom man skal lykkes med det, blir det pekt på at det er behov for kurs og bedre informasjon rettet mot unge eldre, og eventuelt familiemedlemmer, for bedre å kunne planlegge og gjennomføre nødvendige tilpasninger. Det inkluderer også informasjon og støtteordninger og muligheter for finansiering. I dag blir det vist til at det er kurs for 77-åringene med tanke på å planlegge alderdommen, men at dette er for sent. Det synes slik sett å være behov for tiltak for å gi bedre informasjon og skape økt bevissthet om viktigheten av boligplanlegging blant eldre.

I fokusgruppeintervjuet i Andebu blir det understreket at det er behov for nye boliger for eldre, både som følge av økning i andelen eldre og befolkningsvekst. I forbindelse med bygging av nye boliger blir det pekt på at nye boliger bør være diversifisert og tilpasset ulike behov, men at det bør være universelle krav til tilgjengelighet. Her blir det også sett som aktuelt å vurdere boliger med fellesarealer for sosialt samvær og trening. I tillegg blir økt bruk av generasjonsboliger sett som et alternativ for at eldre i større grad skal kunne sikres et sosialt felleskap, og å få hjelp til å klare seg lenger hjemme. Enkelte mener at dersom det blir mangel på arbeidskraft i eldreomsorgen, må yngre generasjoner i større grad ta ansvar for eldreomsorgen. Generasjonsboliger bidrar til at det blir lettere.

Ved bygging av nye boliger blir det framhevet som en fordel om disse er sentrumsnære med lett tilgang til butikker, helsetjenester og sosiale arenaer.

I fokusgruppeintervjuet i Sandefjord var det mange av de samme momentene som kom fram som i Andebu. Her blir det også pekt på at mange eldre bor i boliger med bad og toaletter som ikke er tilpasset de med funksjonsnedsettelse. Her blir det vist til at oppgradering av eksisterende boliger og bruk av velferdsteknologiske løsninger kan bidra til å løse en del av de fysiske utfordringene, men ikke de sosiale behovene som eldre har.

Det blir sett på som en fordel om flere eldre bor tettere og i nærheten av sentrale funksjoner som matbutikk, apotek osv. Dette vil gjøre det sosiale for de eldre lettere, og det vil være lettere for kommunene å hjelpe på en effektiv måte. Det blir samtidig vist til at det har vært en positiv utvikling i boligsituasjonen for eldre i Sandefjord og Stokke, med bygging av nye leiligheter i sentrale områder. Kommunens hjemmetjeneste kan yte tjenester uten å måtte kjøre bil mellom hvert besøk.

Gjennom spørreundersøkelsen ble de som svarer at de ikke bor i bolig med livsløpsstandard, spurt om de ønsker å gjøre tilpasninger av nåværende bolig for å forbedre tilgjengeligheten i boligen med tanke på endring i funksjonsnivå eller bevegelighet i framtiden. Her det 59 prosent som svarer nei på dette spørsmålet. 33 prosent svarer ja, eller kanskje, mens 8 prosent svarer vet ikke. Sammenlignet med den eldste aldersgruppen er det en noe høyere andel i de yngre aldersgruppene som vurderer tilpasninger av nåværende bolig. Det har sammenheng med at det er en større andel i den eldste aldersgruppen som bor i bolig med livsløpsstandard. Det er i aldersgruppen 75–79 år at vi finner den største andelen som vurderer å gjøre tilpasninger (39 prosent).

Tabell 7 Ønsker du å gjøre tilpasninger av nåværende bolig for å forbedre tilgjengeligheten i boligen med tanke på endring i funksjonsnivå eller bevegelighet i framtiden?

	TO-TAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	297	141	156	114	90	63	30
Ja	11%	8%	13%	10%	13%	11%	8%
Ja, kanskje	22%	26%	18%	23%	18%	28%	16%
Nei	59%	58%	60%	59%	61%	53%	69%
Vet ikke	8%	8%	8%	8%	8%	8%	7%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

3.3 Familiesituasjonen

Familiesituasjonen, og om man er flere i husstanden eller ikke, har også betydning for hva slags bolig man har behov for, og hvor lett det er å klare seg selv i egen bolig. I Sandefjord er det blant de som er 65–85 år 37 prosent som bor alene. Resten bor sammen med noen (jf. Tabell 8). Blant kvinner er det en betydelig høyere andel som bor alene (49 prosent) sammenlignet med blant menn (24 prosent). Andelen som bor alene, øker naturligvis med økende alder. Samlet sett er det 54 prosent i den eldste aldersgruppen som bor alene. 65 prosent av de som bor i enebolig, bor sammen med noen. Tilsvarende andel for de som bor

alene, er 38 prosent. Blant de som bor alene, er det en nesten like stor andel som bor i leilighet/blokk/bygård (ca. 36 prosent).

Tabell 8 Bor du alene eller bor du sammen med noen?

	TO-TAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Bor alene	37%	24%	49%	32%	29%	41%	54%
Bor sammen med noen	63%	76%	51%	68%	71%	59%	46%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

3.4 Tilgang til familie og tilbud i nærmiljøet

For å klare seg hjemme når man blir eldre, kan det være en fordel med lett tilgang på familie og nødvendige tilbud i nærmiljøet. Tabell 9 viser at det blant eldre i Sandefjord samlet sett er 80 prosent som oppgir at de har familie lett tilgjengelig der de bor. Andelen er litt lavere blant kvinner enn blant menn, og andelen er også noe lavere i den eldste aldersgruppen (73 prosent). Det kan være ulike årsaker til dette, f.eks. at en større andel i den eldste aldersgruppen har flyttet til leiligheter, og at reising og transport kan være en større utfordring.

Av de tilbud som er listet opp i Tabell 9, er det tilgang på kollektivtransport som er den største utfordringen, og utfordringen er større blant kvinner enn blant menn.

Tabell 9 Har du følgende lett tilgjengelig der du bor? Prosentandel som har svart ja. Svaralternativer: Ja, nei og vet ikke.

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Familie	80 %	82 %	77 %	79 %	80 %	84 %	73 %
Kollektivtransport	78 %	83 %	73 %	76 %	77 %	82 %	76 %
Dagligvare	92 %	95 %	89 %	91 %	94 %	92 %	90 %
Apotek	87 %	91 %	83 %	89 %	90 %	84 %	82 %
Helse og omsorgstjenester	85 %	86 %	84 %	86 %	83 %	84 %	87 %
Velværetilbud (f.eks. fotpleie, frisør)	81 %	81 %	81 %	84 %	80 %	82 %	77 %
Kulturopplevelser og fritidsaktiviteter	85 %	89 %	82 %	84 %	88 %	82 %	88 %
Sosiale aktiviteter og møteplasser	82 %	83 %	82 %	83 %	82 %	82 %	82 %
Treningstilbud	84 %	85 %	84 %	88 %	84 %	83 %	78 %

Blant kvinner er det samlet sett 73 prosent som sier at kollektivtransport er lett tilgjengelig i nærheten av der de bor. Dette kan ha sammenheng med at kvinner lever lenger enn menn, at en større andel kvinner bor alene og kanskje i mindre grad kjører bil sammenlignet med menn. Dersom man ikke har mulighet for

å kjøre egen bil, kan dårlig tilgang på kollektivtransport være en begrensende faktor for hvilke aktiviteter og tilbud det er mulig å benytte seg av.

De fleste svarer at de har rimelig god tilgang på dagligvarer (92 prosent). Tilgangen på øvrige varer og tjenester ser jevnt over ut til å være god. Rundt 85 prosent sier at de har lett tilgang til de fleste tilbud som er nevnt i tabellen. Det er ikke like stor andel i den eldste aldergruppa som oppgir at de har lett tilgang til velværetilbud og treningstilbud, men det er ikke store forskjeller sammenlignet med andre aldersgrupper.

På spørsmål om det er noen av tilbudene som er listet opp i tabellen over, som det er spesielt viktig å ha god tilgang på i årene som kommer, er det dagligvare, helse- og omsorgstjenester og apotek som i størst grad trekkes fram (jf. Tabell 10). Et interessant trekk i besvarelsene er at det er noe høyere andel blant kvinner enn blant menn, som ser det som viktig å ha tilgang på familie, kollektivtransport, apotek, helse- og omsorgstjenester og velværetilbud. I den eldste gruppen er det generelt en mindre andel som peker på framtidige behov. I denne gruppen er tilgang på helse- og omsorgstjenester og familie det viktigste.

Tabell 10 Er det noe av det som er nevnt i forrige spørsmål (Tabell 9), som du ser som spesielt viktig å ha god tilgang på i årene som kommer?

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Familie	35 %	31 %	38 %	32 %	38 %	34 %	34 %
Kollektivtransport	32 %	27 %	36 %	36 %	34 %	29 %	22 %
Dagligvare	46 %	46 %	46 %	55 %	43 %	47 %	31 %
Apotek	35 %	31 %	38 %	39 %	32 %	39 %	25 %
Helse og omsorgstjenester	47 %	41 %	53 %	50 %	50 %	47 %	38 %
Velværetilbud (f.eks. fotpleie, frisør)	24 %	20 %	26 %	27 %	21 %	25 %	20 %
Kulturopplevelser og fritidsaktiviteter	26 %	25 %	27 %	32 %	23 %	26 %	21 %
Sosiale aktiviteter og fritidsaktiviteter	31 %	30 %	32 %	35 %	28 %	32 %	27 %
Treningstilbud	23 %	23 %	24 %	24 %	25 %	25 %	18 %
Annet:	13 %	14 %	14 %	12 %	11 %	15 %	17 %
TOTAL	312 %	288 %	334 %	342 %	305 %	319 %	253 %

Det var 13 prosent som svarte «annet» i tillegg til de momentene som er nevnt over. Vi har gruppert disse svarene i ulike alternativer og angitt svarandelen på de ulike kategoriene (N=600):

- Naboer/venner/møteplasser/sosialt felleskap (4,0 prosent)
- Bil/transport (2,1 prosent)
- Natur (1,5 prosent)
- Annet (1,6 prosent)
- Funksjonell bolig (1,1 prosent)
- Butikker (1,1 prosent)
- Det meste (0,8 prosent)

- Hjelp inne og/eller ute (0,7 prosent)
- Kommunale tjenester (0,4 prosent)

Det som flest trekker fram her, er gode naboer/venner/møteplasser og sosialt felleskap, samt tilgang på egen bil eller annen transport for kunne få tilgang på det man måtte ønske.

I forbindelse med fokusgruppeintervjuene blir det vist til at sosiale aktiviteter, kulturtilbud og aktivitets- og treningstilbud er viktig for at eldre skal kunne bo lenger hjemme. Dette er tilbud som er viktig for å skape trivsel og for å fremme god fysisk og psykisk helse, og kommer da i tillegg til det mest nødvendige som tilgang på dagligvarer, medisiner og helse- og omsorgstjenester. Det blir imidlertid vist til at mangel på transport er et hinder for eldre for å delta på slike aktiviteter, f.eks. på Møylandsenteret i Andebu.

Det ble videre kommentert at mangel på tilstrekkelig transporttilbud for eldre er et problem for de som ikke kan handle selv, og at det mangler tilbud for assistanse eller matlevering. Røde Kors og hjemmesykepleien bistår til en viss grad eldre med å bestille varer på nett, men det sies at behovet ikke er dekket. Å ha et aktivt liv er en viktig faktor for å kunne bo lenger hjemme og opprettholde høy livskvalitet.

For å kunne benytte seg av ulike varer, tjenester og tilbud er man avhengig av å komme seg dit. For de som har tilgang på egen bil eller lett tilgang på kollektivtransport, er ikke dette noe stort problem, men for de som ikke har egen bil eller tilgang på kollektivtransport, er dette et hinder for å kunne ha et aktivt og sosialt liv. I spørreundersøkelsen stilte vi derfor et eget spørsmål om i hvilken grad tilgang på transport er et hinder for eldre når det gjelder å komme seg rundt i området der de bor (jf. Tabell 11).

Tabell 11. I hvilken grad er tilgang på transport et hinder for å komme deg rundt i området der du bor?

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Ikke i det hele tatt	59%	61%	58%	62%	59%	62%	48%
I liten grad	21%	23%	18%	21%	21%	19%	22%
I noen grad	11%	10%	12%	11%	11%	8%	16%
I stor grad	9%	7%	12%	5%	9%	11%	15%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Samlet sett er det 20 prosent som mener dette er et hinder i noen eller i stor grad. Utfordringene er noe høyere blant kvinner (24 prosent) enn blant menn (17 prosent). Videre er disse utfordringene minst i den yngste aldersgruppen (16 prosent) og størst i den eldste (31 prosent). I den eldste aldersgruppen er det altså nærmere 1 av 3 som opplever at transport er et hinder for å komme seg rundt i området der de bor. Det bekrefter at transport er en betydelig utfordring for de eldste med tanke på å kunne benytte seg av aktiviteter og tilbud.

Vi ser også at det er klare sammenhenger mellom eldre sine vurderinger av tilgang på varer og tjenester og vurderingene av om transport er et hinder for å komme seg rundt i området. Det er en betydelig høyere andel blant de som ikke har god tilgang på aktiviteter og tilbud der de bor, som også mener at tilgang på transport er et hinder for å komme seg rundt i området hvor de bor (jf. Tabell 12).

Tabell 12 Andelen av de som uttrykker at de har god eller dårlig tilgang på ulike aktiviteter, som mener at tilgang på transport er et hinder for å komme seg rundt i noen eller stor grad.

Aktiviteter/tilbud	Tilgang på tilbud/aktivitet	Tilgang på transport et hinder for å komme seg rundt i noen eller stor grad	
Dagligvare	God tilgang	19%	N=553
	Ikke god tilgang	39%	N=46
Apotek	God tilgang	19%	N=522
	Ikke god tilgang	32%	N=78
Helse og omsorgstjenester	God tilgang	19%	N=509
	Ikke god tilgang	29%	N=78
Velværetilbud	God tilgang	18%	N=486
	Ikke god tilgang	35%	N=104
Kulturopplevelser	God tilgang	18%	N=512
	Ikke god tilgang	33%	N=83
Sosiale aktiviteter og møteplasser	God tilgang	19%	N=493
	Ikke god tilgang	33%	N=92

3.5 Hva vil være viktig for god livskvalitet?

Vi har stilt spørsmål om hvor viktig de eldre mener en del faktorer er for å kunne ha god livskvalitet når de blir eldre (jf. Tabell 13).

Tabell 13 Hvor viktig tror du følgende vil være for deg for å kunne ha god livskvalitet når du blir eldre? N=600.

	Meget viktig	Viktig	Lite viktig	Ikke viktig i det hele tatt	Vet ikke	Total
Måking, strøing, hagearbeid, rengjøring, vedlikehold og handling	33 %	42 %	10 %	9 %	5 %	100 %
Hjelp med transport for å kunne komme deg dit du vil	30 %	43 %	12 %	10 %	5 %	100 %
Hjelp med å benytte teknologi, digitale og elektroniske løsninger	22 %	44 %	18 %	13 %	3 %	100 %
Å bo i et blandet bomiljø med folk i alle aldre	14 %	43 %	21 %	18 %	4 %	100 %
Å ha tilgang felleslokaler med beboere på min egen alder	9 %	35 %	30 %	21 %	5 %	100 %
Tilgang på serveringssteder og møteplasser som passer for eldre	13 %	47 %	24 %	13 %	4 %	100 %
Tilgang på ferie- og fritidsreiser tilpasset eldre	12 %	33 %	29 %	21 %	5 %	100 %

Av de faktorene som er listet opp, er det hjelp til å kunne få gjort nødvendige oppgaver i det daglige (måking, strøing, hagearbeid, rengjøring, vedlikehold og handling), samt hjelp med transport, som kommer på topp. Her er det henholdsvis 75 og 73 prosent som har svart at det er meget viktig eller viktig. Videre er det 66 prosent som peker på hjelp med å benytte teknologi, digitale og elektroniske løsninger. Rundt 60 prosent mener det er viktig med tilgang på serveringssteder og møteplasser som passer for eldre, og bo i

blandet bomiljø med folk i alle aldre. Rundt 45 prosent ser det som viktig å ha tilgang på ferie- og fritidsreiser tilpasset eldre og ha tilgang på felleslokaler med beboere på egen alder.

Dersom vi ser på forskjeller ut fra kjønn og alder, er det noe flere kvinner (82 prosent) sammenlignet med menn (69 prosent) som ser det som viktig å få hjelp med oppgaver i daglige. Tilsvarende forskjeller finner vi også når det gjelder hjelp til transport (kvinner 79 prosent og menn 67 prosent), bruk av teknologi, digitale og elektroniske løsninger (kvinner 73 prosent og menn 59 prosent). Videre er det blant kvinner en litt større andel som ønsker tilgang på felleslokaler med beboere på sin egen alder, og som ønsker tilgang på serveringssteder og møteplasser som passer for eldre.

Det er ikke store systematiske forskjeller i svarene ut fra alder. Det er en noe høyere andel i den eldste aldersgruppen som mener det er meget viktig med ferie og fritidsreiser tilpasset eldre (ca. 15 prosent), og at det er tilgang på serveringssteder og møteplasser tilpasset eldre (ca. 17 prosent). I den eldste aldersgruppen er det en noe lavere andel som mener det er meget viktig å bo i et blandet bomiljø med folk i alle aldre (8,3 prosent)

Vi har også sjekket om det er forskjeller mellom innbyggere innenfor det gamle kommunene. Her ser vi forskjeller i vurderingene av viktigheten av hjelp med transport. I Andebu er det 85 prosent som vurderer dette som meget viktig eller viktig. Tilsvarende tall for Stokke og Sandefjord er henholdsvis 73,8 og 71,4 prosent. Som tidligere nevnt ble utfordringer med tilgang på transport også trukket fram i forbindelse med fokusgruppeintervjuet i Andebu. I Andebu synes det også å være en større andel (57,2 prosent) som mener det er viktig å ha tilgang på felleslokaler med beboere på egen alder. Her er tilsvarende tall for Sandefjord 43,9 prosent og 39,2 prosent for Stokke.

I tillegg til de faktorene som er nevnt i Tabell 13, fikk respondentene også et åpent oppfølgende spørsmål om det er andre ting de vil prioritere å bruke penger på for å ha god livskvalitet (jf. Tabell 14). Over halvparten (54,3 prosent) har svart «nei» eller «vet ikke». Vi ser at det er mye av det samme som trekkes fram gjennom de åpne svarene, som nevnt gjennom de faste svaralternativene i Tabell 13, men det verdt å merke seg at det klart flest som gjennom de åpne svarene har sagt at de vil bruke penger på reiser og ferier (16,8 prosent).

Blant de som sier de vil bruke penger på reiser/ferier gjennom de åpne svarene, er det bare om lag halvparten (52 prosent) som har svart at det er meget viktig eller viktig med tilgang på ferie- og fritidsreiser tilpasset eldre (jf. Tabell 13). Dette henger nok sammen med at det er de «yngre eldre» som i størst grad vil bruke penger på reiser og ferie. Dersom vi ser på den interne aldersfordelingen innen gruppen på 16,8 prosent som gjennom de åpne svarene har sagt at de vil bruke penger på reiser/ferier (jf. Tabell 14), er fordelingen på aldersgrupper som følger:

- 65-69 år (42,6 prosent)
- 70-74 år (25,7 prosent)
- 75-79 år (20,8 prosent)
- 80-85 år (10,9 prosent)

Tabell 14 Er det andre ting du vil prioritere å bruke penger på for å ha god livskvalitet? N=600. Klassifisering av åpne svar.

	Prosent
Nei	36,6 %
Vet ikke	17,7 %
Reiser/ferier	16,8 %
Familie og sosialt samvær	5,5 %
Oppgradering av hjemmet/kjøp av utstyr	5,4 %
Trim og velvære	4,9 %
Helsetjenester	4,4 %
Mat/serveringssteder	3,6 %
Tjenester i hjemmet	3,6 %
Kultur	3,0 %
Diverse hobbyer/aktiviteter	2,8 %
Transport	1,9 %
Ny bolig	1,4 %
Hytte/fritidsbolig	1,0 %
Frivillig arbeid	0,9 %
Shopping	0,4 %

3.6 Behov for å flytte

For at eldre skal kunne klare seg lenger hjemme, vil det være en del som har behov for å flytte til en mer lettstelt og funksjonell bolig. Tabell 15 viser at det samlet sett for aldersgruppen 65–85 år i Sandefjord er 21 prosent som svarer et bekræftende ja på at det er aktuelt å flytte for å kunne bo lenger i egen bolig og/eller få økt livskvalitet. Tilsvarende andel sier at det kanskje er aktuelt å flytte, mens 58 prosent svarer at det ikke er det. Vi ser at det er en noe høyere andel kvinner enn menn som vurderer det som aktuelt å flytte, og at andelen synker med økende alder. I aldersgruppen 80–85 år er det hele 71 prosent som sier det ikke er aktuelt å flytte. Dette har nok sammenheng med at en større andel eldre i denne aldersgruppen allerede har flyttet eller bor i en bolig med livsløpsstandard.

Tabell 15 Er det aktuelt for deg å flytte for å kunne bo lenger i egen bolig og/eller få økt livskvalitet?

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	600	284	316	187	168	150	96
Ja	21%	17%	25%	27%	25%	14%	17%
Kanskje	21%	18%	23%	24%	21%	23%	13%
Nei	58%	65%	52%	50%	54%	63%	71%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hvorvidt det er aktuelt å flytte, henger naturligvis også sammen med dagens boligsituasjon. Tabell 16 viser at det er betydelig mindre andel blant de som bor i leilighet/blokk/bygård som sier det er aktuelt å flytte, sammenlignet med de som bor i andre hustyper. Tilsvarende er det betydelig mindre andel av de som allerede bor i bolig med livsløpsstandard, som sier det er, eller kan være, aktuelt å flytte (jf. Tabell 17). Vi har tidligere sett at det i aldersgruppen 80–85- år er 69 prosent som bor i slik bolig, mens det kun er 39 prosent i aldersgruppen 65–69 år (jf. kap. 3.1)

Tabell 16 Hvorvidt det er aktuelt for eldre å flytte sett i forhold til hvilken hustype de bor i.

Er det aktuelt for deg å flytte for å kunne bo lenger i egen bolig og/eller få økt livskvalitet?	Hvilken hustype bor du i?						Total
	Enebo- lig/frittlig- gende hus	Rekke- el- ler kjede- hus	To- eller fler- mannsbolig	Leilighet/ blokk/bygård	Annet		
Ja	20,5%	34,8%	34,6%	15,2%	0,0%	21,2%	
kanskje	26,9%	26,1%	17,3%	9,7%	0,0%	21,0%	
Nei	52,6%	39,1%	48,1%	75,2%	100,0%	57,8%	
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
N	331	46	52	165	5	599	

Tabell 17 Hvorvidt det er aktuelt for eldre å flytte sett i forhold om de bor i bolig med livsløpsstandard eller ikke.

Er det aktuelt for deg å flytte for å kunne bo lenger i egen bolig og/eller få økt livskvalitet?	Bor du i bolig med livsløpsstandard? (Hvor nødvendige rom og funksjoner er samlet på ett plan og hvor boligen er tilgjengelig for rullestolbrukere)		Total
	Ja	Nei	
Ja	12,9%	30,0%	21,3%
kanskje	13,5%	28,3%	20,8%
Nei	73,6%	41,8%	57,8%
Total	100,0%	100,0%	100,0%
N	303	297	600

Det kan også se ut som det er variasjoner i flyttetilbøyelighet dersom vi ser på forskjeller ut fra de gamle kommunegrensene. I Andebu og Sandefjord er det ca. 59 prosent som sier de ikke vil flytte, mens tilsvarende andel i Stokke er 51 prosent. I Andebu er det imidlertid en større andel, 32 prosent, som svarer et bekræftende ja på at det er aktuelt flytte for å få kunne bo lenger i egen bolig og/eller få økt livskvalitet. Tilsvarende andel for Sandefjord og Stokke er henholdsvis 20 og 22 prosent. I Sandefjord og Stokke er det altså en betydelig større andel som svarer kanskje.

De som svarte ja på spørsmålet om det er aktuelt å flytte, fikk også et oppfølgende spørsmål om de tror de ville hatt råd til å kjøpe boligen de ønsker seg (jf. Tabell 18). Her er det 60 prosent som sier de ville hatt råd, 28 prosent som svarer nei, og 12 prosent som svarer vet ikke. Dette viser at finansiering kan være en utfordring for en betydelig andel av de som trenger ny bolig for å kunne bo lenger hjemme. I den forbindelse er det også verdt å merke seg at andelen som svarer at ikke de ville hatt råd, er 15 prosentpoeng høyere blant kvinner enn blant menn.

Tabell 18 Dersom du skulle flytte nå, tror du at du ville hatt råd til å kjøpe boligen du ønsker deg (med tanke på størrelse, beliggenhet, bokkvaliteter mv.)?

	TOTAL	Kjønn		Alder			
		Mann	Kvinne	65-69 år	70-74 år	75-79 år	80-85 år
BASE	128	49	79	49	42	21	16
Ja	60%	69%	55%	55%	64%	62%	65%
Nei	28%	19%	34%	34%	22%	25%	28%
Vet ikke	12%	12%	12%	11%	14%	13%	7%
TOTAL	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

3.7 Sammenligninger med andre undersøkelser

Vi har forsøkt å se nærmere på om resultatene fra spørreundersøkelsen i Sandefjord samsvarer med erfaringer fra andre deler av landet. Vi har sammenlignet med en fersk undersøkelse som Ipsos gjennomførte våren 2023. Denne undersøkelsen ble gjennomført blant medlemmene i Huseierne og Pensjonistforbundet, og hadde fokus på eldres boligbehov og hvordan de ønsker å bo (Ipsos 2023). Som tidligere nevnt har vi også i vår undersøkelse lagt inn noen av de samme spørsmålene som i Ipsos-undersøkelsen, for å kunne vurdere om behovene i Sandefjord skiller seg vesentlig fra andre deler av landet. I og med at Ipsos-undersøkelsen er en medlemsundersøkelse, er det ikke noen garanti for at denne undersøkelsen er representativ for eldre i landet som helhet. Undersøkelsen omfatter også medlemmer som er 55 år eller eldre, slik at målgruppen er noe annerledes enn i vår undersøkelse.

Når det gjelder dagens boligsituasjon, er det godt samsvar mellom Ipsos-undersøkelsen og vår undersøkelse:

- Andelen som er selveiere av egen bolig, henholdsvis 86 og 83 prosent.
- Andelen som bor i enebolig/frittliggende hus, henholdsvis 54 og 55 prosent
- Andelen som bor i leilighet/blokk/bygård, henholdsvis 25 og 28 prosent
- Andelen som bor alene, henholdsvis 37 og 38 prosent

Videre er andelen som sier de ikke vurderer å flytte, ca. 60 prosent i begge undersøkelsene. I begge undersøkelsen er det også ca. 50 prosent som sier de bor i bolig med livsløpsstandard/bolig som i stor eller noen grad er tilpasset endring i funksjonsnivå eller bevegelighet.

Når det gjelder tilgang på dagligvare, apotek, helse- og omsorgstjenester, velværetilbud (f.eks. fotpleie, frisør), kulturopplevelser og fritidsaktiviteter, sosiale aktiviteter og møteplasser og treningstilbud, synes tilgangen å oppleves noe bedre blant eldre i Sandefjord, sammenlignet med den bredere undersøkelsen blant eldre foretatt av Ipsos. I Sandefjord virker det imidlertid som en noe høyere andel som mener at tilgangen på kollektivtransport kunne vært bedre.

I Ipsos sin undersøkelse rapporteres det om at det hovedsakelig er de tyngste praktiske husarbeid- og vedlikeholdsoppgaver de fleste ser for seg å trenge hjelp til i fremtiden, eller allerede får hjelp til i dag. Som eksempel nevnes hagestell, snømåking, samt vask og rengjøring. Dette trekkes også fram som det viktigste blant eldre i Sandefjord. Et svaralternativ som ikke var inkludert i undersøkelsen til Ipsos, som flere

påpekte da de hadde muligheten til å gi åpne svar, var digital/teknisk hjelp. I Sandefjord er det 66 prosent som sier det vil være viktig med hjelp med å benytte teknologi, digitale og elektroniske løsninger for å opprettholde god livskvalitet når de blir eldre.

I det store og hele synes eldre bosituasjon i Sandefjord, og utfordringene med å kunne klare seg lenger i egen bolig, å være sammenfallende med eldre sine behov i andre deler av landet.

4. Sammenfattende vurderinger. Muligheter for næringslivet

Prognosene for befolkningsutviklingen i Sandefjord tilsier at antallet eldre som er 67 år og eldre, vil øke med noe over 8000 fram mot 2050. Aldersgruppen 67–79 år vil øke med nesten 3000, mens aldersgruppen over 80 år vil øke med over 5000. Kombinert med økende forsørgerbyrde og knapphet på arbeidskraft vil det være behov for tiltak som sikrer at eldre klarer seg lenger hjemme.

For å sikre at eldre kan bo lenger hjemme og opprettholde god livskvalitet, er det flere tiltak næringslivet kan bidra med. Dette kan dreie seg om:

- Utvikling av aldersvennlige boliger
- Teknologisk løsninger
- Hjemmetjenester og omsorgstjenester
- Sosiale møteplasser og aktiviteter
- Transport
- Bruk av eldre som ressurs

4.1 Aldersvennlige boliger

Eldre trenger boliger som er tilpasset deres behov. Dette inkluderer tiltak som fjerner fysiske hindringer, for eksempel trapper, og gjør det enklere å bevege seg rundt. Universell utforming sikrer at boliger er tilgjengelige for alle, uavhengig av alder eller funksjonsevne. I spørreundersøkelsen er det 33 prosent som vurderer å gjøre tilpasninger av nåværende bolig for å forbedre tilgjengeligheten i boligen med tanke på endring i funksjonsnivå eller bevegelse i framtiden. 42 prosent vurderer å flytte for å kunne bo lenger i egen bolig og/eller få økt livskvalitet. Det er altså en noe større andel som vurderer å flytte enn de som vurderer å oppgradere egen bolig. Blant de som sier det aktuelt å flytte, er det også 35 prosent som sier det kan være aktuelt å oppgradere egen bolig, noe som indikerer at ulike alternativer kan være aktuelle for disse.

Gjennom fokusgruppeintervjuene ble det også pekt på et stort behov for tilrettelegging av eksisterende boliger for å muliggjøre lengre boperiode for eldre, og at det vil være behov for funksjonelle, universelt utformede leiligheter som eldre kan bo i før det blir behov for plass på sykehjem.

Tilbakemeldingene tyder altså på at det i årene framover vil være et betydelig behov for oppgradering av eksisterende boliger og tilgang på flere boliger tilpasset eldre. Her kan arkitekter og byggefirmaer samarbeide med kommunen for å utvikle boliger som er tilpasset eldre. Dette inkluderer universell utforming, tilgjengelighet og teknologiske løsninger som gjør det enklere å bo hjemme lenger. Med tanke på framtidig bosituasjon er det 44 prosent som sier det er viktig å ha tilgang på fellesarealer med beboere på egen alder.

For å lykkes med å tilpasse boligsituasjonen til eldres behov, blir det pekt på at det er behov for bedre informasjon til «unge eldre» slik at det blir mulig å planlegge og gjennomføre nødvendige tilpasninger før behovet melder seg. Blant de som svarer et bekreftende ja på at de ønsker å flytte, er det kun 60 prosent som sier at de ville hatt råd til å kjøpe den boligen de ønsker seg. Dersom man skal gi et bedre informasjonstilbud til eldre med tanke på framtidig planlegging av boligsituasjonen, bør også finansieringsløsninger og økonomiske støtteordninger være en del av dette opplegget.

4.2 Teknologiske løsninger

Med økende andel eldre ligger det muligheter for næringslivet i å utvikle og tilby teknologiske hjelpemidler som gjør det tryggere og mer komfortabelt for eldre å bo hjemme. Dette kan inkludere smarthusteknologi, trygghetsalarmer og helseovervåkningssystemer. Spørreundersøkelsen viser også at det er en stor andel av de eldre (64 prosent) som sier at det er viktig med hjelp med å benytte teknologi, digitale og elektroniske løsninger. I forbindelse med fokusgruppeintervjuene ble det også pekt på behov for bedre service i hjemmet når det gjelder hjelp med installasjon, behov for opplæring, hjelpetiltak og bedre veiledning tilpasset eldre, samt enklere løsninger for virtuell digital kommunikasjon med familie og venner.

Det pekes videre på behov for enklere digitale nettbaserte løsninger for netthandel og bestilling av mat. Det etterlyses også brukervennlige løsninger når det gjelder bank- og forsikringstjenester, samt at bank- og forsikringsbransjen også går sammen om å informere bedre om de tilbudene og mulighetene de har, både når det gjelder digital og personlig service.

4.3 Hjemmetjenester og omsorgstjenester

Næringslivet kan samarbeide med hjemmetjenesten for å tilby tjenester som hjelper eldre med daglige gjøremål. Dette kan inkludere rengjøring, matlevering, personlig pleie og andre tjenester som gjør det lettere for eldre å bo hjemme. Spørreundersøkelsen viser at en betydelig andel (75 prosent) mener at det er viktig å ha tilgang på hjelp med oppgaver som måking, strøing, hagearbeid, rengjøring, vedlikehold og handling for å kunne ha god livskvalitet når de blir eldre.

Som nevnt i kap. 2.2 har KS og Posten Bring AS satt i gang forsøk med en dørterskeltjeneste som også kan fungere som et bindeledd mellom eldre, kommunen og leverandører av varer og tjenester som de har behov for. Dette er en tjeneste som i utgangspunktet har vært satt i gang som et forsøk i fire kommuner. Tjenesten er nå utvidet med fire nye kommuner, og det er planer om at tjenesten skal oppskaleres på nasjonal basis. Dersom det skjer, kan dette være en kanal for næringslivet i Sandefjord med tanke på å tilby varer og tjenester som eldre har behov for. Det kan også være en arena for å utvikle et tettere og bedre samarbeid mellom kommunen, næringslivet og frivilligheten.

4.4 Sosiale møteplasser og aktiviteter

Næringsaktører kan bidra til å støtte opprettelsen av sosiale møteplasser for eldre i nærmiljøet. Dette kan være aktiviteter som bidrar til å motvirke ensomhet og gi eldre muligheten til å delta i fellesskapet. Aktiviteter og arrangementer som gir eldre meningsfulle opplevelser og sosial kontakt, er også viktig for livskvaliteten. I dag er det over 80 prosent av de eldre som svarer at de har god tilgang på kulturopplevelser og fritidsaktiviteter der de bor. Rundt 30 prosent trekker fram dette som tilbud som det er spesielt viktig å ha god tilgang på i årene som kommer. Det samme gjelder sosiale aktiviteter og møteplasser. Det er 60 prosent som oppgir at det er viktig å ha tilgang på serveringssteder og møteplasser som passer for eldre for å ha god livskvalitet. Det ligger med andre ord muligheter for næringslivet med tanke på å bidra med kafeer, treningssentre og andre aktivitetstilbud hvor eldre kan møte andre og opprettholde sosial kontakt. Videre er det 45 prosent som mener det er viktig med ferie- og fritidsreiser tilpasset eldre. På et åpent spørsmål om andre ting de eldre vil bruke penger på, er det reiser og ferier som i størst grad trekkes fram, men andelen som vil bruke penger på dette, synker med økende alder.

4.5 Transporttjenester

Transport kan være en utfordring for eldre uten egen bil. Samlet sett er det 78 prosent som sier at de har god tilgang på kollektivtransport der de bor. Det er også 20 prosent som sier at tilgang på transport i stor eller noen grad er et hinder for å komme seg rundt i området der de bor. Utfordringen øker naturlig nok med økende alder, fra 16 prosent i den yngste aldersgruppen til 31 prosent i den eldste. Tilgang på transport er dermed et vesentlig hinder for den eldste aldersgruppen med tanke på å komme seg rundt i området der de bor, og dermed kunne klare seg lenger hjemme. Det er en betydelig høyere andel blant de som sier at de ikke har god tilgang på aktiviteter og tilbud der de bor, som også mener at tilgang på transport er et hinder for å komme seg rundt i nærområdet. For næringslivet kan det slik sett ligge muligheter i å bidra med bedre transportløsninger for eldre. Dette kan inkludere tilrettelagte busser, drosjer eller samkjøringstjenester som gjør det enklere for eldre å komme seg rundt.

4.6 Bruk av eldre som ressurs

I ett av fokusgruppeintervjuene ble det pekt på at det også kan være gevinster for næringslivet og samfunnet som helhet dersom næringslivet i større grad ser på eldre som en ressurs og ikke bare mottakere av tjenester. Det er klart at med økende andel eldre, og økt knapphet på arbeidskraft, kan det være en fordel om man klarer å tilrettelegge arbeidslivet slik at man klarer å beholde eldre arbeidstakere lenger. Her kan det ligge mange muligheter, f.eks. fleksible løsninger hvor pensjonister kan stille sin kompetanse til rådighet for gjennomføring av ulike typer oppgaver, og hvor næringslivet ikke forplikter seg til fulle stillinger. Dette kan omfatte pensjonert helsepersonell som kan ta vakter innimellom, og tjenester hvor pensjonister kan melde seg for å bidra med tjenester til andre eldre i hus eller hage, tekniske løsninger, eller transport og

frakt at mat og andre varer. Ellers kan pensjonister også være en ressurs for næringslivet som mentorer for yngre ansatte. De har omfattende erfaring og kan dele innsikt, veilede og hjelpe med å utvikle ferdigheter.

Det finnes i dag eksempler på vikar- og bemanningsbyråer som satser på eldre arbeidstakere, og som kan være en ressurs for ulike oppgaver som næringslivet har behov for. Det er også bemanningsbyråer som yter tjenester til eldre som har behov for bistand, f.eks. når det gjelder:

- Ulike praktiske gjøremål
- Rydding og bortkjøring
- Reparasjoner
- Snekring, montering og maling
- Hagearbeid, beskjæring, beplantning og vanning
- Gressklipp
- Ferievakthold

I en tid med økende andel eldre, økt forsørgerbyrde, knapphet på arbeidskraft og behov for at eldre skal klare seg lenger hjemme, kan utvikling av fleksible løsninger for at eldre som ønsker det, skal kunne bidra lenger i arbeidslivet, være en fordel både for samfunnet og næringslivet som helhet.

Referanser

- Brandtzæg, B.A. 2017, Williksen, R.M., Johnsen E.T., & Groven, S. 2017. Erfaringer og lærdom fra sammenslåingsprosessen mellom Sandefjord, Andebu og Stokke. – Telemarksforsking. Rapport 396.
- Brandtzæg, B.A., Lunder, T.E., Aastvedt, A., Thorstensen, A., Groven, S. & Møller, G. 2019. Utredning om små kommuner. – Telemarksforsking. Rapport nr. 473.
- Generalistkommuneutvalget 2023. *Norges offentlige utredninger 2023: 9. Generalistkommunesystemet. Liket ansvar – ulike forutsetninger.* Utredning fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 20. november 2020. Avgitt til Kommunal- og distriktsdepartementet 29. mars 2023.
- Ipsos 2023. Eldres boligbehov. Rapport laget av Ipsos for Huseierne og Pensjonistforbundet.
- Meld. St. 15 (2017–2018). *Leve hele livet — En kvalitetsreform for eldre.* Helse- og omsorgsdepartementet.
- Meld. St. 24 (2022–2023). *Fellesskap og mestring – Bu trygt heime.* Helse- og omsorgsdepartementet.
- Sandefjord kommune (2019). *Leve hele livet i Sandefjord. Leve hele livet i Sandefjord. Handlingsplan 2019-2023.* Sandefjord kommune.
- Technopolis & Oxford Economics 2018. *The Silver Economy. Final Report. A study prepared for the European Commission DG Communication Networks.* Technopolis & Oxford Economics
- Thorstensen, A., Ekman, M. & Baksås, T.E. 2023. Handlingsplan for helse og mestring. Vinje kommune. Telemarksforsking.